

ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΣΤΑ ΡΙΖΙΑ ΤΟΥ ΕΒΡΟΥ

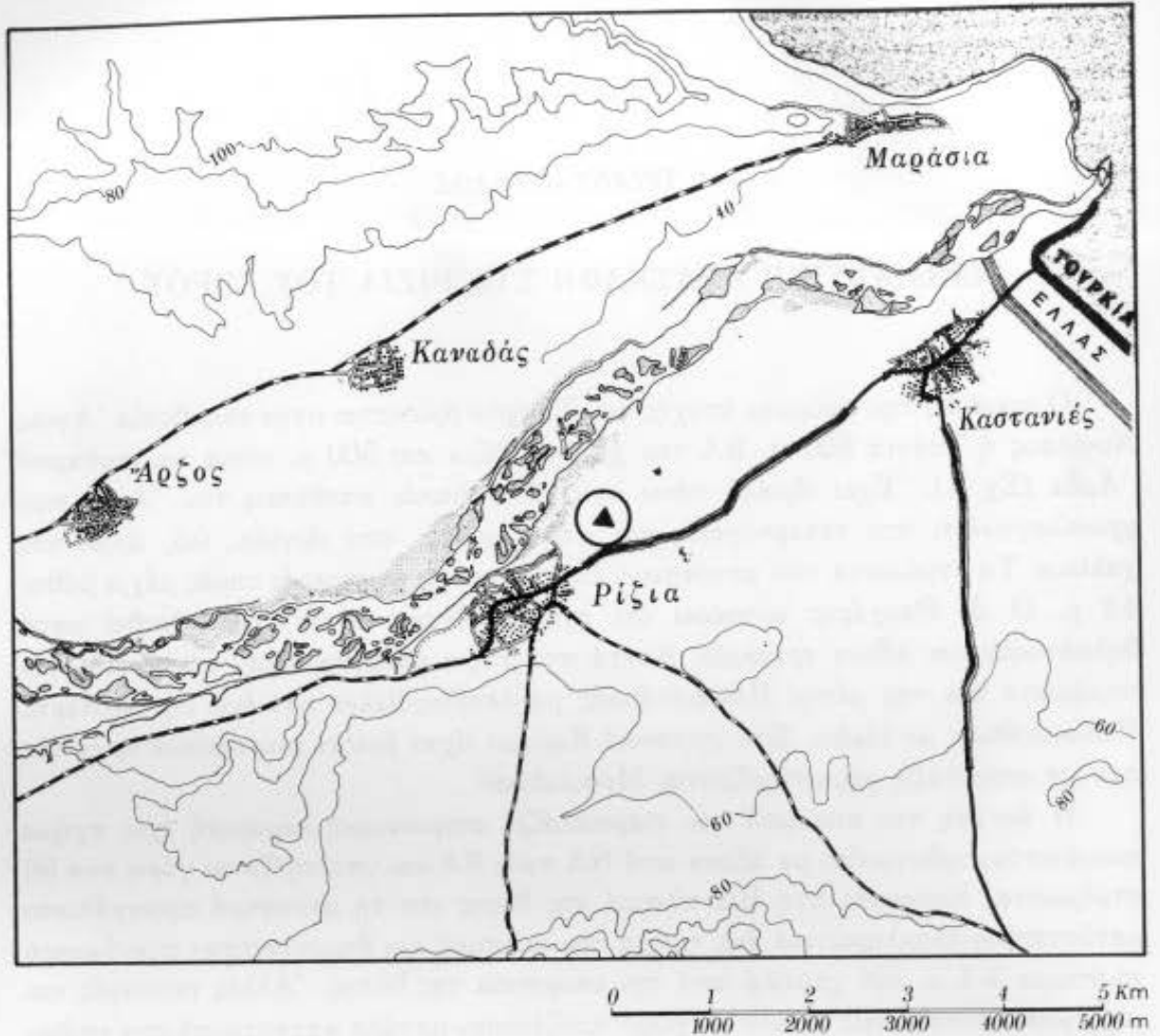
Ο οικισμός της πρώιμης εποχής του Σιδήρου βρίσκεται στην τοποθεσία Άγιος Νικόλαος ή Τσάγια 600 μ. ΒΑ του χωριού Ρίζια και 500 μ. νότια του ποταμού Άρδα (Σχ. 1). Έχει ιδρυθεί πάνω στις αλλουβιακές αποθέσεις του Άρδα που χρονολογούνται στο τεταρτογενές και αποτελούνται από άργιλο, ιλύ, άμμο και χαλίκια. Τα στρώματα των αποθέσεων είναι ορατά σε γειτονικές τομές μέχρι βάθος 13 μ. Ο Δ. Θεοχάρης αναφέρει ότι στις αποθέσεις αυτές είχαν βρεθεί οστά θηλαστικών και λίθινα εργαλεία. Κοντά στα Ρίζια μάλιστα είχαν εντοπιστεί δύο στρώματα ένα της μέσης Παλαιολιθικής με λεπίδες-flakes και ένα της νεότερης Παλαιολιθικής με blades. Στο γειτονικό Κέραμο είχαν βρεθεί μικρολιθικά εργαλεία που με επιφύλαξη χαρακτηρίζονται Μεσολιθικά¹.

Η έκταση του οικισμού που παρουσιάζει επιφανειακή κεραμική έχει σχήμα ακανόνιστου ορθογωνίου με άξονα από ΝΔ προς ΒΑ και υπολογίζεται γύρω στα 50 στρέμματα. Εκσκαφές στη ΒΔ πλευρά της θέσης για τη μεταφορά αμμοχάλικου κατέστρεψαν ολοκληρωτικά ένα τμήμα του οικισμού και δημιούργησαν στενόμακρο πλάτωμα 3-4 μ. πύο χαμηλά από την επιφάνεια της θέσης. Άλλες εκσκαφές και μηχανικές ισοπεδώσεις σε όλο το χώρο προξένησαν μεγάλη καταστροφή στα επάνω στρώματα του οικισμού και ειδικά γύρω από το ψηλότερο τμήμα του με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί τούμπα με διάμετρο 30 μ. και ύψος 8 μ. που έχει σχήμα κωνικό και διακρίνεται σήμερα ως ταφικός τύμβος, ενώ πρέπει να αποτελεί το κεντρικό τμήμα του οικισμού. Στο μέτωπο του ανδρήρου διακρίνονται τα στρώματα του οικισμού από την κορυφή της τούμπας ως το στρώμα με το χαλίκι των αποθέσεων του Άρδα.

Η θέση του οικισμού επισημάνθηκε από την παρουσία άφθονης επιφανειακής κεραμικής με τη χαρακτηριστική εμπέιστη διακόσμηση του 8ου αι. π.Χ. Το 1984 αποφασίστηκε η διενέργεια δοκιμαστικής ανασκαφής στα πλαίσια του ειδικού τότε προγράμματος ανασκαφών Θράκης. Είχε προηγηθεί η κοινή διαπίστωση της Αρχαιολογικής Εταιρείας και της Εφορείας Αρχαιοτήτων Θράκης ότι είναι αναγκαίο να αρχίσει η έρευνα ενός σημαντικού προϊστορικού οικισμού στη Θράκη για να μελετηθεί η προϊστορία του θρακικού χώρου και ειδικά η ύστερη εποχή του χαλκού και η πρώιμη εποχή του Σιδήρου².

1. D. Theocharis, Prehistory of Eastern Macedonia and Thrace. A.G.C. 9 (1971).

2. Το Έργον 1984, 40-41. ΠΑΕ 1984 (υπό εκτύπωση).

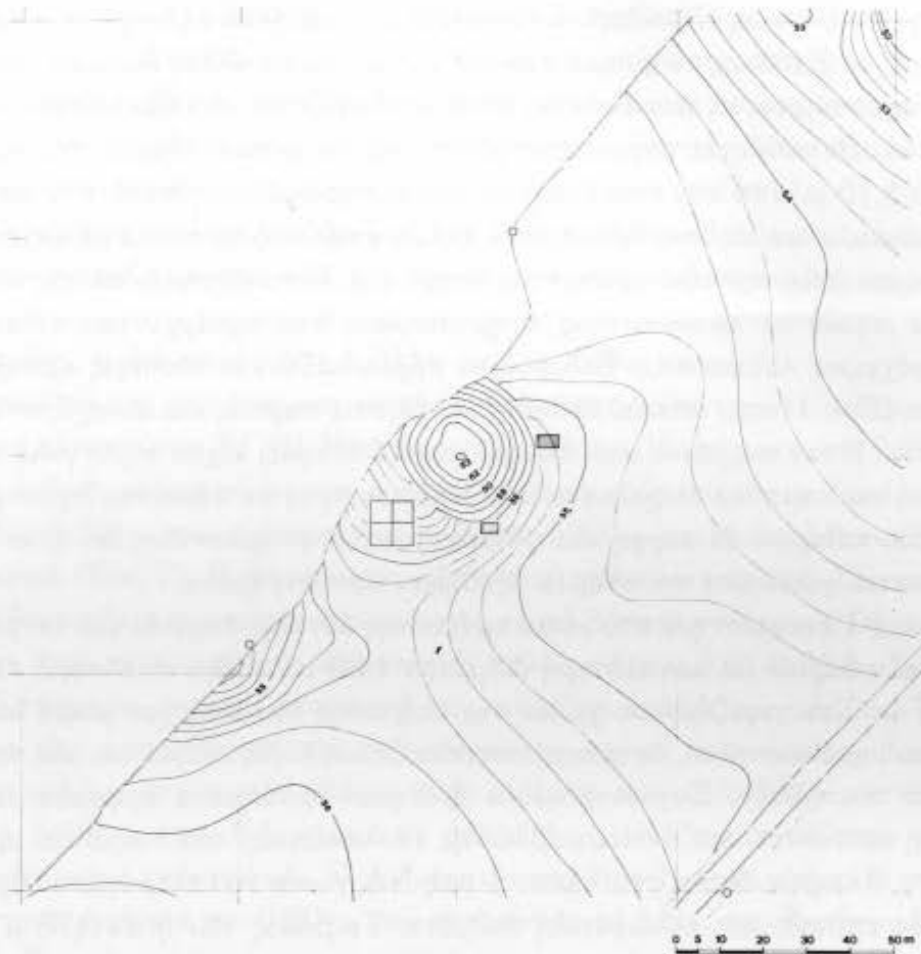

Σχ. 1. Απόσπασμα χάρτη με τη θέση του οικισμού.

Η περιοχή του οικισμού με εκτάσεις κατάλληλες για καλλιέργεια, ο ευρύτερος χώρος του Έβρου και του Άρδα που γνώρισε μετακινήσεις φυλών και διασταυρώσεις πολιτισμών μαζί με τις συχνές παλαιότερα πλημμύρες και προσχώσεις του ποταμού³, ήταν τα στοιχεία που οδήγησαν στην επιλογή της θέσης με στόχο τον εντοπισμό διαδοχικών πολιτιστικών φάσεων ως τη Χαλκολιθική και Νεολιθική εποχή. Πρέπει να σημειωθεί ότι ήταν η πρώτη φορά που επιχειρήθηκε ανασκαφική έρευνα σε οικισμό της πρώιμης εποχής του Σιδήρου στο χώρο της δυτικής Θράκης.

Στο πρόγραμμα που καταρτίστηκε τότε περιλαμβανόταν η διενέργεια ανασκαφής για τον έλεγχο της στρωματογραφίας, επιφανειακή έρευνα με σύγχρονη εφαρμογή γεωφυσικών μεθόδων, γεωμορφολογικές, περιβαλλοντολογικές, παλυνολογικές και εθνοαρχαιολογικές μελέτες, καθώς και φυσικο-χημικές αναλύσεις και χρονολογή-

3. Οι ντόπιοι λένε χαρακτηριστικά ότι ο Άρδας κουβαλάει μαζί του τον κασμά και το φτυάρι.

Σχ. 2. Τοπογραφικό διάγραμμα με την τούμπα και τις ανασκαφικές τομές.

σεις υλικών. Γινόταν επίσης απαρίθμηση πολλών θεμάτων και προβλημάτων με τα οποία έπρεπε να ασχοληθεί η αρχαιολογική έρευνα για να προσφέρει νέα στοιχεία στη μελέτη της μορφής και εξέλιξης των πολιτισμών του χώρου της ΝΑ Βαλκανικής, του βόρειου Αιγαίου, της ΒΔ Μ. Ασίας ως τα χρόνια του ελληνικού αποικισμού (7ος αι. π.Χ.).

Προηγήθηκε η τοπογραφική ταχυμετρική αποτύπωση της θέσης σε κλίμακα 1:500 και η δημιουργία ακριβούς καννάβου⁴ (Σχ. 2). Η ανασκαφή περιορίστηκε στο τετράγωνο Ξ10δ διαστάσεων 4×4 μ. ΝΔ και πολύ κοντά στη βάση της τούμπας, αλλά σταμάτησε ξαφνικά σε βάθος 1,13 μ. λόγω διακοπής της σχετικής χρηματοδότησης. Η επίχωση του τετραγώνου ως το βάθος 0,85-0,90 μ. έχει διαταραχθεί από τις μεταγενέστερες εκσκαφές και ισοπεδώσεις. Βρέθηκαν κομμάτια από ωμές πλίνθους, λίθινα εργαλεία, κομμάτια πηλών με αποτυπώματα κλαδιών, κόκκαλα ζώων και ενδιαφέρουσα κεραμική με πλούσια εμπιέστη γεωμετρική διακόσμηση.

Φέτος μετά από τρία χρόνια ξανάρχισε η έρευνα στα Ρίζια με χρηματοδότηση

4. Η αποτύπωση έγινε από τον τοπογράφο μηχανικό Θανάση Γούναρη.

του Υπουργείου Βόρειας Ελλάδας⁵. Στόχος της έρευνας ήταν ο έλεγχος της επίχωσης του τετραγώνου Ξ10δ ως το φυσικό έδαφος, καθώς και σε άλλες δοκιμαστικές τομές γύρω από την τούμπα, σε μια έκταση, όπου υπολογίζεται ότι βρισκόταν το κέντρο του οικισμού. Οι ενότητες στρωματοποίησης ως το φυσικό έδαφος που άρχιζε σε βάθος 1,30-1,70 μ. από την επιφάνεια περιείχαν περιορισμένη ποσότητα οστράκων, ελάχιστα κόκκαλα και άφθονα θραύσματα πηλών επάλλειψης, πολλά με αποτυπώματα κλαδιών και λεία την εξωτερική τους επιφάνεια. Εντοπίστηκαν επίσης κομμάτια κιτρινωπού πηλού σε ακανόνιστους σχηματισμούς που προέρχονταν πιθανόν από κάποιες πρόχειρες κατασκευές. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι τέσσερις «απορριματικοί» λάκκοι (Εικ. 1) που αποκαλύφθηκαν κοντά στις παρειές και συνεχίζονται εκτός τετραγώνου. Ήταν σκαμένοι στο σκληρό φυσικό έδαφος, είχαν στρογγυλή ή ελλειψοειδή βάση και καμπύλα τοιχώματα που έκλειναν προς τα πάνω και δημιουργούσαν το σχήμα του πιθαριού. Η μορφή και η διάμετρος των στομιών τους δεν ήταν δυνατόν να υπολογιστεί γιατί όλα τα στόμια βρέθηκαν κατεστραμένα.

Ο λάκκος 1 εντοπίστηκε στο νότιο τμήμα της δυτικής παρειάς του τετραγώνου. Είχε σχήμα πιθαριού με μεγαλύτερη διάμετρο 1,30 μ., πυθμένα ελαφρά κοίλο και βάθος 1,07 μ. Στο γκριζόμαυρο χρώμα της επίχωσης του υπήρχαν μικρά κομμάτια άνθρακα και ψημένου πηλού, όστρακα, κόκκαλα ζώων, λίγες πέτρες και μία περίτεχνη λεπίδα από πυριτόλιθο. Συγκεντρωμένα βρέθηκαν θραύσματα αμφορέα με μαύρη στιλβωμένη επιφάνεια, οριζόντιες ραβδώσεις (αυλακώσεις) στο λαιμό και εμπίεστη διακόσμηση. Ακριβώς δίπλα στο λάκκο 1 στη ΝΔ γωνία του τετραγώνου βρέθηκε ο λάκκος 4 με επίπεδο και ελλειψοειδή πυθμένα. Το βάθος του ήταν 0,78 μ., ενώ η μεγαλύτερη διάμετρος του γύρω στα 1,70 μ. Το σχήμα του σε τομή αρκετά κωνικό, γιατί τα τοιχώματά του έκλειναν απότομα προς τα πάνω. Οι δύο λάκκοι ήταν χωρισμένοι μέχρι ένα ορισμένο βάθος, ενώ πιο χαμηλά επικοινωνούσαν μεταξύ τους με άνοιγμα διαμέτρου 0,40 μ. που βρισκόταν 0,28 μ. πάνω από τους πυθμένες τους. Ήταν δηλαδή συνεχόμενοι σε σχήμα οκτώσχημης ασπίδας. Ο πυθμένας του λάκκου 4 βρισκόταν ψηλότερα από τον πυθμένα του λάκκου 1 κατά 0,06 μ.

Από το λάκκο 2 ερευνήθηκε μικρό τμήμα, γιατί το μεγαλύτερο μέρος του συνεχιζόταν εκτός τετραγώνου στη ΒΑ γωνία. Η διάμετρος του υπολογίστηκε γύρω στα 0,50 μ. Περιείχε κομμάτια πηλών, όστρακα, κόκκαλα ζώων και μικρές πέτρες.

Ο λάκκος 3 στη μέση της νότιας παρειάς είχε επίπεδη βάση με σχήμα ελλειψοειδές και καμπύλα τοιχώματα: διάσταση βάσης 1,50×1,20 μ., βάθος 1,10 μ. Ο μισός λάκκος βρισκόταν εκτός τετραγώνου. Περιείχε άφθονη κεραμική, κόκκαλα ζώων, κομμάτια πηλών, πήλινα σφοντύλια και θραύσμα από μυλόπετρα. Στο πάνω μέρος της επίχωσης του βρέθηκαν κομμάτια του φυσικού σκληρού χώματος που προερχόταν από τα τοιχώματά του.

Μια δοκιμαστική τομή διαστάσεων 5×3 μ. ανοίχτηκε εκτός καννάβου ΒΑ της

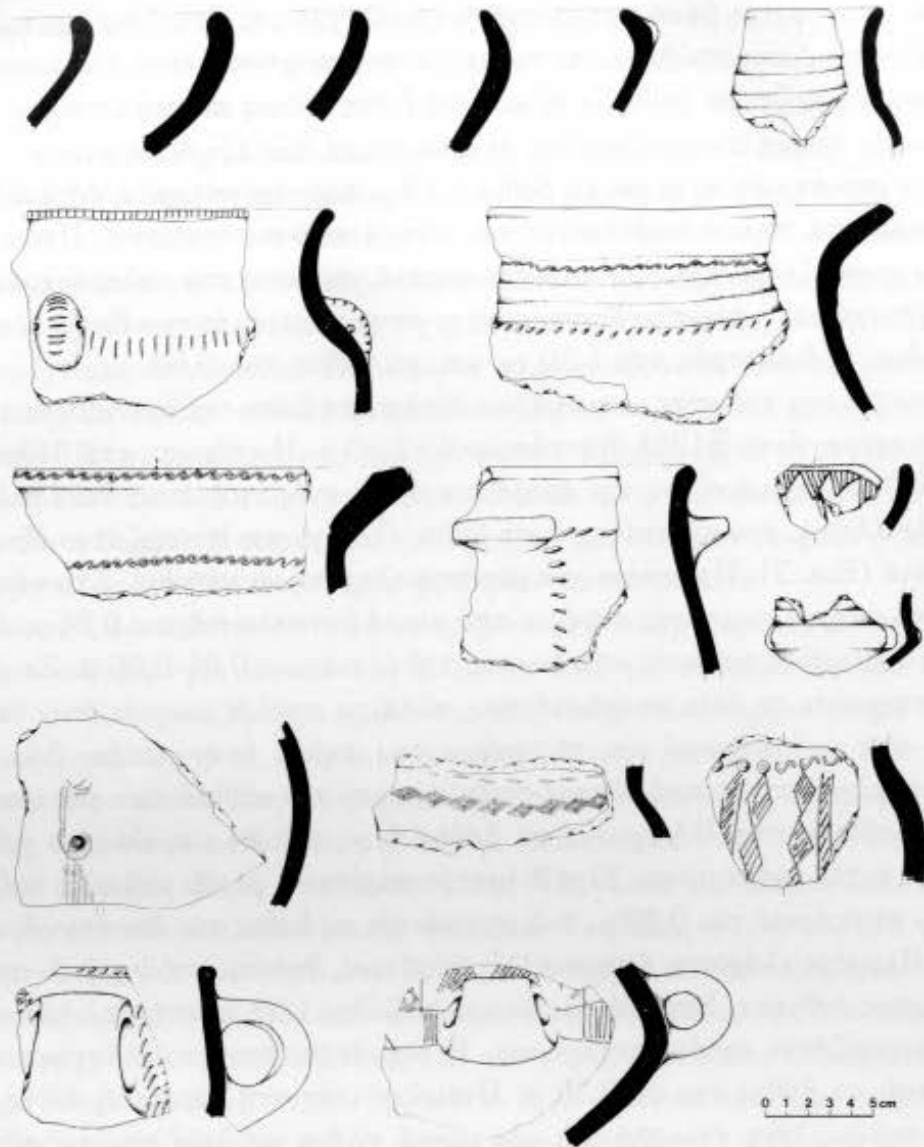
5. Για τη διενέργεια της ανασκαφής, ανεκτίμητη ήταν η βοήθεια της συναδέλφου Ντίνας Καλλιτζή και του Χρήστου Βασιλείου. Τα σχέδια των οστράκων έγιναν από το σχεδιαστή της Εφορείας Χρήστο Σισμανίδη. Με τη συγκόλληση της κεραμικής ασχολήθηκε ο συντηρητής Γιάννης Λαϊνίδης.

τούμπας και κοντά στη βάση της με στόχο τον έλεγχο της επίχωσης και προς αυτήν την κατεύθυνση. Διαπιστώθηκε ότι το πάχος της επίχωσης είναι πιο λεπτό και το φυσικό έδαφος αρχίζει σε βάθος 0,96 μ. Κοντά στη βόρεια παρειά υπήρχαν σε βάθος 0,56 μ. μικρές πέτρες συγκεντρωμένες σε ημικυκλική διάταξη διαστάσεων 1,10×0,78 μ. Το χώμα στο σημείο αυτό και ως βάθος 1,10 μ. περιείχε κόκκαλα, όστρακα, μικρές πέτρες, κομμάτια πηλών επάλλειψης και λίγους κόκκους άνθρακα. Πρόκειται για λάκκο που συνεχιζόταν και έξω από την παρειά, σκαμένο στο σκληρότερο καστανό χώμα. Τα τοιχώματά του που διαγράφονταν στην παρειά, ήταν κάθετα, ο πυθμένας του επίπεδος, η διάμετρος του 1,30 μ. και το βάθος του 0,50 μ.

Ανατολικά της τούμπας και ακριβώς δίπλα στη βάση της ερευνήθηκε το βόρειο τμήμα του τετραγώνου Ξ12β1 διαστάσεων 4×2,50 μ. Η επίχωση από βάθος 0,50 μ. περιείχε άφθονη κεραμική ως την επιφάνεια όμως ενός τμήματος δαπέδου διαστάσεων 0,80×0,60 μ. που εντοπίστηκε σε βάθος 0,83 μ. και συνεχιζόταν έξω από τη νότια παρειά (Εικ. 2). Πρόκειται για μια επιμελημένη κατασκευή. Στο κάτω μέρος του δαπέδου υπήρχε συμπαγές στρώμα από μικρά βότσαλα πάχους 0,04 μ. και πάνω τους ήταν στρωμένος καθαρός κοκκινωπός πηλός πάχους 0,04-0,06 μ. Σε ορισμένα σημεία διατηρούσε τη λεία επιφάνειά του, αλλά με πολλές ρωγμές, ενώ σε άλλα η επιφάνεια είχε καταστραφεί και το χρώμα του πηλού ήταν μαύρο. Δύο αβαθείς λάκκοι σκαμμένοι στο φυσικό έδαφος συμπλήρωναν τον αριθμό των κατασκευών. Ο λάκκος 1 βρέθηκε στη ΒΑ γωνία σε βάθος 1 μ. και το μεγαλύτερο μέρος του συνεχιζόταν εκτός τετραγώνου. Είχε διάμετρο περίπου 1 μ. και καμπύλο πυθμένα με βάθος στην περιφέρειά του 0,20 μ. ενώ στο κέντρο το βάθος του δεν ήταν δυνατόν να μετρηθεί. Περιείχε ελάχιστα όστρακα, λίγες πέτρες, θραύσματα ψημένου πηλού και λίγους κόκκους άνθρακα. Στη ΝΔ γωνία και σε βάθος 1,20 μ. υπήρχε ο λάκκος 2 που κι αυτός συνεχιζόταν εκτός τετραγώνου. Η διάμετρος του υπολογίστηκε σε 0,50-0,60 μ., ενώ το βάθος του σε 0,35 μ. Περιείχε ελάχιστη κεραμική, λίγες πέτρες, κομμάτια πηλών, λίγα κόκκαλα και μία μικρή πλάκα με λεία επιφάνεια.

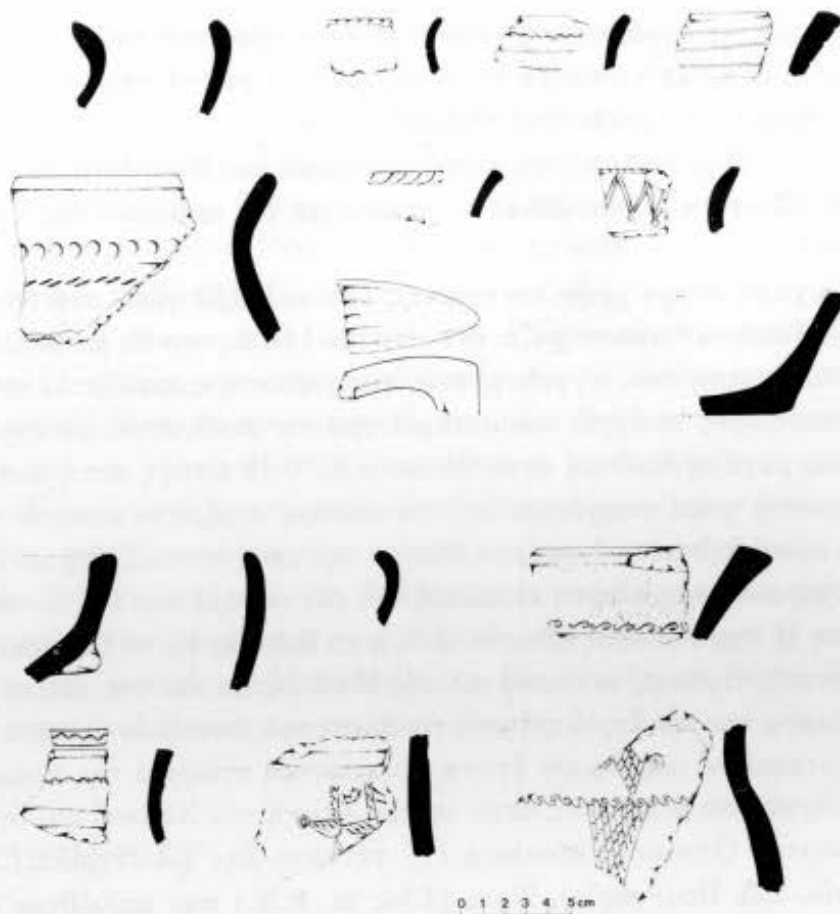
Η παρουσία των απορριμματικών λάκκων, οι οποίοι θα κατασκευάστηκαν αρχικά ως αποθηκευτικοί, προϋποθέτει την ύπαρξη κατοικιών σε γειτονική περιοχή. Τέτοιες κατοικίες δεν εντοπίστηκαν μέχρι τώρα, αλλά σύμφωνα με τις ανασκαφικές ενδείξεις πρέπει να ήταν κατασκευασμένες με πασσάλους, κλαδιά και πηλό, όπως αυτές που είναι γνωστές από ανασκαφές της γειτονικής Βουλγαρίας. Εκεί μάλιστα βρίσκονται κατά 0,60 μ. μέσα στο φυσικό έδαφος. Η εστία στο εσωτερικό τους βρίσκεται πάντοτε στη δυτική πλευρά, ενώ ο φούρνος και οι λάκκοι για την αποθήκευση βρίσκονται σε γειτονικό χώρο εξωτερικά των κατοικιών.

Εκτός από τα λιγοστά μικροαντικείμενα που είναι μυλόλιθοι, τριπτήρες, λίθινα εργαλεία, σφοντύλια κ.ά. μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η κεραμική. Από χαρακτηριστικά όστρακα έχουν γίνει γνωστά μερικά σχήματα αγγείων, όπως αμφορείς, τα κρατηρόσχημα μεγάλα αγγεία, οι οινοχόες, οι φιάλες και τα κύπελλα. Οι επιφάνειές τους έχουν χρώμα κυρίως μαύρο αλλά και τεφρό, καστανό και ερυθροκαστανό. Στην επεξεργασία των επιφανειών έχει χρησιμοποιηθεί επίχρισμα, έχει γίνει λείανση και η επιτυχής στίλβωσή τους δίνει όψη μεταλλική. Η διακόσμηση των αγγείων είναι

Σχ. 3. Χαρακτηριστικά όστρακα από την κεραμική της ανασκαφής.

εντυπωσιακή. Υπάρχουν εγχαράξεις-«νυχιές» στο χείλος, ραβδώσεις ή αυλακώσεις στο λαιμό, στον ώμο ή στις λαβές, πλαστικές ταινίες με «δαχτυλιές» και «νυχιές» αλλά κυρίως εμπύεστα γεωμετρικά σχέδια, όπως παράλληλες γραμμές, ταινίες με λοξές γραμμές, τρίγωνα, ρόμβοι, κύκλοι απλοί ή κύκλοι ομόκεντροι με λοξές επαπτόμενες γραμμές και σχηματοποιημένες μορφές πουλιών (Σχ. 3, 4). Τα εμπύεστα σχέδια έχουν γίνει με εργαλεία από πηλό, ξύλο, ή κόκκαλο, που έχουν στο πλατύ άκρο τους μικρές λοξές εγκοπές και «δόντια», όπως τα χτένια. Με διαδοχικά πατήματα στην επιφάνεια του αγγείου πριν από το ψήσιμο σχηματίζονται όχι μόνο απλές οδοντωτές γραμμές και ταινίες, αλλά πλήθος γεωμετρικών σχημάτων και συνδυασμών. Ορισμένα εργαλεία αποτυπώνουν απευθείας κύκλους, ρόμβους και τρίγωνα. Μερικά εργαλεία αυτής της εποχής βρίσκονται στο Ιστορικό Μουσείο του Χάσκοβο της Βουλγαρίας.

Σχ. 4. Χαρακτηριστικά όστρακα από την κεραμική της ανασκαφής.

Η κεραμική από τα Ρίζια έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά και ως προς τα σχήματα και ως προς τη διακόσμηση με την κεραμική που προέρχεται από τους τύμβους και τους τάφους της Ρούσσας⁶. Χαρακτηριστική διαφορά, αν δεν είναι τυχαία, είναι η απουσία των μεγάλων κερατοειδών αποφύσεων από τα αγγεία των Ριζιών εκτός από ένα παράδειγμα μοναδικό. Κεραμική της ίδιας εποχής έχει βρεθεί σε διάφορες θέσεις της Θράκης, ο αριθμός των οποίων έχει αυξηθεί σε τελευταία χρόνια και ξεπερνά τώρα τις εβδομήντα⁷. Οι θέσεις αυτές βρίσκονται σε κορυφές υψωμάτων των ορεινών περιοχών ή σε χαμηλούς γήλοφους των πεδινών περιοχών. Στη γειτονική Βουλγαρία όμοια κεραμική είναι γνωστή από πολλές θέσεις όπως Pšeničeno (Stara Zagora), Mladinevo (Svilengrad), Cabarevo, Marica, Nebet-Tepé (Plovdiv), Sava, Sava-Conevo, Longoza κλπ. Από τη νότια Ρουμανία είναι γνωστά τα ευρήματα του πολιτισμού Babadag, όπου έχουν διακριθεί τρεις πολιτιστικές φάσεις εξέλιξης από την αρχή της εποχής του Σιδήρου ως τον 6ο αι. π.Χ. Πολλά γεωμετρικά μοτίβα της

6. D. Triandaphyllos, *Pulpuđeva* 4, 1980, 155-157.

7. Πρώτος ο καθηγητής Γ. Μπακαλάκης είχε εντοπίσει κεραμική αυτής της εποχής σε μερικές θέσεις του Έβρου (Μάκρη, Καβησός, Δίκαια, Ελαφοχώρι κ.ά.).

εμπίεστης κεραμικής θυμίζουν τη γραπτή διακόσμηση των γεωμετρικών αγγείων του ελλαδικού χώρου με τα οποία είναι σύγχρονη. Γραπτά γεωμετρικά αγγεία δεν έχουν βρεθεί ακόμη στο χώρο της Θράκης.

Η Μ. Čičicova⁸ χρονολογεί το νεότερο στρώμα του Pšeniđeno με την εμπίεστη κεραμική στο 12ο αι. π.Χ. και κάνει συγκρίσεις με την κεραμική της Τροίας VIIβ2. Ο Hänsel⁹ χρονολογεί το ίδιο υλικό μετά το 1000 π.Χ. Παράλληλα έχει γίνει αποδεκτή μία χαμηλότερη χρονολόγηση της Τροίας VIIβ2 γύρω στο τέλος του 11ου αι. π.Χ. Η G. Tonđeva¹⁰ υποστηρίζει ότι από τον 11ο ως τον 8ο αι. π.Χ. κυριαρχεί η αυλακωτή διακόσμηση των αγγείων, ενώ η εγχάρακτη εμφανίζεται σποραδικά. Η εμπίεστη διακόσμηση υπάρχει και παλαιότερα σε συνδυασμό με την αυλακωτή γνωρίζει όμως μεγάλη διάδοση στον 8ο αι. π.Χ.¹¹ Η άποψη αυτή πιστεύουμε ότι είναι η πιο σωστή, γιατί ενισχύεται από τα νεότερα ευρήματα και από τα πιο πρόσφατα ανασκαφικά δεδομένα διαφόρων θέσεων της εποχής του Σιδήρου. Σύμφωνα με τη χρονολόγηση αυτή η εμπίεστη κεραμική από τον οικισμό των Ριζιών είναι σύγχρονη με τη φάση II της Ρούσσας (8ος αι. π.Χ.), το Babadag II, το Pšeniđeno και άλλες θέσεις της δυτικής Θράκης, νοτιοανατολικής Βουλγαρίας και της νότιας Ρουμανίας.

Τα ευρήματα που προέρχονται από τις ανασκαφές οικισμών φρουριακών περιβόλων και νεκροταφείων, μαρτυρούν ότι τα πολιτιστικά στοιχεία της πρώιμης εποχής του Σιδήρου έχουν τις ρίζες τους στην ύστερη εποχή του Χαλκού και συγκεκριμένα στους πολιτισμούς Otomani-Vittenberg (γ' τέταρτο 2ης χιλιετηρίδας), Girdla-Mape (ΝΔ Ρουμανία-ΒΔ Βουλγαρία), Nova (13ος αι. π.Χ.) που απλώθηκε στην Τρανσυλβανία Μουντενία, Δοβρουτσά και είναι γνωστός ως Nova-Coslogeni και Gava (Ουγγαρία, ΒΔ Γιουγκοσλαβία και ΒΔ Βουλγαρία). Η εξάπλωση του πολιτισμού Gava-Mediana II έφτασε στη ΝΑ Ρουμανία ως τη Δοβρουτσά (Babadag I) και στη ΒΑ Βουλγαρία (Longoza I). Τα ίδια στοιχεία εμφανίζονται στη ΒΔ Μ. Ασία (Τροία VIIβ2).

Ολοκληρώνοντας τη σύντομη παρουσίαση της ανασκαφής των Ριζιών κρίνεται απαραίτητο να αναφερθούν δύο από τα προβλήματα που περιμένουν τη λύση τους από τη συνέχιση των ανασκαφών. Η λεπτή αρχαιολογική επίχωση των Ριζιών μαρτυρεί ότι ο οικισμός είχε μικρή διάρκεια ζωής. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε πολλές αιτίες και κυρίως στις πλημμύρες του Άρδα που κατέστρεψαν τα καλλιεργήσιμα εδάφη της περιοχής ή περιόρισαν τις κατάλληλες για βοσκή εκτάσεις και ανάγκασαν τους κατοίκους να καταφύγουν στις ασφαλέστερες ορεινές περιοχές, όπως των Πετρωτών και της Ρούσσας.

Η διασπορά της αυλακωτής και εμπίεστης κεραμικής και μαζί της Buckelke-

8. M. Čičicova, Thracia I, 1972, 79-100.

9. B. Hänsel, Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an der unteren Donau (1976).

10. G. Tonđeva, Studia Thracica 5, 1980, 131.

11. Τα θέματα για την εγχάρακτη και την αυλακωτή κεραμική τα εξετάζει διεξοδικά η Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη στο αδημοσίευτο ακόμα βιβλίο της για την προϊστορική Θάσο.

gamik έχει συνδεθεί με την εξάπλωση των θρακικών φυλών λίγο πριν το 1000 π.Χ. από τη νότια Ρουμανία και τη ΒΑ Βουλγαρία προς τα νότια, σ' όλη τη ΝΑ Βαλκανική και την Τρωάδα. Η ίδια κεραμική έχει εντοπιστεί σε πολλούς οχυρωματικούς περιβόλους της Ροδόπης, χωρίς να είναι γνωστό πόσο διαρκεί και πότε ακριβώς διακόπτεται η παρουσία της. Το πρόβλημα της εξάπλωσης των θρακικών φυλών είναι πολύ σοβαρό και χρειάζεται να προχωρήσει αρκετά ακόμα η έρευνα για να επιχειρήσει κανείς τη λύση του.

Η ανασκαφική έρευνα στον οικισμό των Ριζιών είναι ανάγκη να συνεχιστεί ακόμα σε πολλά σημεία και κυρίως στην επίχωση της τούμπας με στόχο να διαπιστωθεί η ακριβής έκταση του οικισμού, να μελετηθεί η οργάνωση του ενδοκοινοτικού χώρου και να γίνει γνωστή η μορφή και η λειτουργία των αρχιτεκτονικών κατασκευών. Η ανασκαφή και τα ευρήματα θα προσφέρουν αρκετές πληροφορίες για την οργάνωση της οικονομίας της οικοτεχνίας, των παραγωγικών και των μη παραγωγικών δραστηριοτήτων. Θα διαφωτίσουν παράλληλα τις σχέσεις με τους άλλους σύγχρονους οικισμούς στο χώρο εξάπλωσης της εμπίεστης κεραμικής που περιλαμβάνει την ανατολική Μακεδονία, τη Βουλγαρία, τη νότια Ρουμανία, τη δυτική και ανατολική Θράκη και τη βορειοδυτική Μ. Ασία.

Κομοτηνή,
Εφορεία Κλασικών Αρχαιοτήτων

Διαμαντής Τριαντάφυλλος

1. Το τετράγωνο Ξ108 με τρεις λάοικους. 2. Το δάπεδο στο τετράγωνο Ξ12β1.